УДК 378.12:81'243
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/104-16

Ірина ДИМОВА,
orcid.org/0000-0003-1687-2658
старший викладач кафедри іноземних мов
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
(Миколаїв, Україна) irina.dimova.scientist@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

У статті детально проаналізовано значущість формування лексичного навику у студентів немовних спеціальностей, зокрема тих, які навчаються за напрямом «Правознавство». Лексичний навик розглядається як невід'ємна складова іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечує здатність майбутніх фахівців ефективно функціонувати в іншомовному професійному середовищі. Акцентовано, що оволодіння лексикою включає засвоєння не лише окремих слів, а й сталих словосполучень, термінів, мовленнєвих моделей і клішованих конструкцій, які є характерними для юридичного дискурсу. Особлива увага приділяється тому, як здобуті лексичні одиниці застосовуються студентами у всіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Автори статті підкреслюють, що навчання іноземної мови в немовному закладі вищої освіти повинно ґрунтуватися на професійній спрямованості, адже майбутня діяльність студентів-правників вимагає впевненого володіння спеціалізованою лексикою. У зв'язку з цим проаналізовано види лексичних навичок, визначено проблемні аспекти засвоєння іншомовних лексичних одиниць, зокрема складність юридичної термінології, багатозначність понять, обмеженість навчального часу та недостатню самостійну мовленнєву практику студентів.

У статті обґрунтовано методичні принципи, які доцільно застосовувати під час формування лексичного навику: системність, послідовність, наочність, комунікативність, опора на контекст та професійну спрямованість матеріалу. Детально описано етапи опрацювання лексики – від первинного ознайомлення до автоматизованого використання в комунікативних ситуаціях. Центральне місце відведено роботі з автентичними текстами, які забезпечують реалістичність навчання. Розкрито критерії добору таких текстів: відповідність рівню студентів, професійна релевантність, актуальність і насиченість необхідними мовними структурами.

Запропонована методика роботи з текстовим матеріалом включає різноманітні види вправ, спрямованих на формування як рецептивних, так і продуктивних лексичних навичок. Наведені приклади завдань демонструють, як студенти можуть засвоювати й відпрацьовувати лексику в усному та писемному мовленні, зокрема через рольові ігри, аналіз юридичних кейсів, створення власних висловлювань професійного характеру. Система вправ сприяє ефективному оволодінню лексичним матеріалом і формує в майбутніх правників уміння коректно використовувати іншомовні лексичні одиниці в професійно орієнтованому спілкуванні.

Ключові слова: *навчання іноземної мови, немовний виш, студенти юридичної спеціальності, професійно орієнтоване навчання, комунікативна компетенція, мовленнєва діяльність, лексичний навик.*

Iryna DYMOVA,
orcid.org/0000-0003-1687-2658
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Petro Mohyla Black Sea National University
(Mykolaiv, Ukraine) irina.dimova.scientist@gmail.com

DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING FOR LAW STUDENTS

The article provides a detailed analysis of the importance of developing lexical skills in students of non-linguistic specialities, particularly those studying in the field of "Law." Lexical skill is presented as an integral component of foreign-language communicative competence, ensuring that future professionals are able to function effectively in a foreign-language professional environment. It is emphasized that mastering vocabulary involves learning not only individual words but also fixed expressions, terms, speech patterns, and conventional constructions that are characteristic of legal discourse. Special attention is paid to the ways in which students apply the acquired lexical units in all types of speech activity–listening, speaking, reading, and writing.

The authors highlight that foreign-language instruction in a non-linguistic higher education institution must be professionally oriented, as the future work of law students requires confident command of specialized vocabulary. In this regard, the article analyses different types of lexical skills and identifies problematic aspects of mastering foreign-language lexical units, including the complexity of legal terminology, polysemy of concepts, limited instructional time, and insufficient opportunities for independent language practice.

The article substantiates methodological principles that should be applied in the development of lexical skills: systematicity, consistency, clarity, communicative orientation, reliance on context, and professional relevance of the material. It provides a detailed description of the stages of vocabulary acquisition–from initial introduction to automated use in communicative situations. Special emphasis is placed on working with authentic texts, which ensure the realism of the learning process. Criteria for selecting such texts are outlined: appropriateness to students' proficiency levels, professional relevance, topicality, and richness in necessary linguistic structures.

The proposed methodology for working with textual material includes various types of exercises aimed at developing both receptive and productive lexical skills. Examples of activities demonstrate how students can learn and practise vocabulary in oral and written forms, including role-playing, analysing legal cases, and producing their own professionally oriented statements. The system of exercises supports effective mastery of lexical material and helps future lawyers acquire the ability to use foreign-language lexical units accurately in professional communication.

Key words: *foreign language teaching, non-linguistic university, students of legal specialties, profession-oriented learning, communicative competence, speech activity, lexical skills.*

Актуальність дослідження. У контексті професійно орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичних спеціальностей актуальними є питання співвідношення загальної та спеціальної мовної підготовки, а також навчання видам мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, говоріння та письма. У цьому зв'язку формування лексичних навичок іноземною мовою у студентів немовних спеціальностей є важливою складовою професійної комунікативної компетентності.

Проблеми навчання іноземної мови розглядаються багатьма вітчизняними науковцями. Окремі дослідження присвячені методиці професійно орієнтованого навчання студентів юридичних факультетів, особливостям іншомовного навчання на різних етапах, методиці монологічного й діалогічного мовлення (В.В. Алімов, С.А. Літвінова, Л.В. Ступнікова, Л.Г. Медведєва та ін.). Проте питання формування лексичних навичок ще не отримали повного висвітлення, що зумовлює актуальність теми.

Необхідність цілеспрямованої роботи з формування лексичних навичок визначається, по-перше, важливою роллю слова в мові – як основної одиниці, що несе стилістичне, граматичне та комунікативне навантаження, по-друге, постійною потребою у збагаченні словникового запасу (Скляренко, 2011:10).

Ступінь наукової розробленості. Проблема формування лексичного навику є однією з ключових у методиці викладання іноземних мов і має значну історію дослідження. Теоретичні засади лексичної компетентності та її ролі у структурі мовленнєвої діяльності закладено у працях таких науковців, як Н. Хомський, Л. Виготський, О. Леонтьєв, А. Лурія, які розглядали когнітивні механізми оволодіння мовою та побудову мовного значення. Значний внесок у методику навчання лексики зробили С. Торндайк, М. Уест, У. Ріверс, які обґрунтували принципи добору лексичного матеріалу та створення ефективних вправ для його засвоєння.

У сучасній лінгводидактиці питання формування іншомовної лексичної компетентності активно розробляються у працях Дж. Річардса, М. Нейшена, П. Шмітта, які досліджують закономірності лексичного розвитку, ролі частотності, контексту та автоматизації лексичних одиниць. У вітчизняній та європейській методиці важливими є праці С. Ніколаєвої, О. Бігич, Н. Скляренко, Ю. Пасова, які проаналізували структуру лексичного навику, його компоненти та педагогічні умови ефективного навчання лексики.

Проблеми професійно орієнтованого навчання іноземної мови, зокрема для студентів юридичного профілю, частково досліджені у працях Л. Пашкової, О. Тарнопольського, С. Кожушко, О. Петращук, які розглядали принципи професійної спрямованості, методику добору матеріалу та моделювання фахових комунікативних ситуацій. Окремі аспекти юридичного дискурсу та особливості роботи з юридичною термінологією висвітлено у дослідженнях В. Комісарової, Дж. Алькалі, А. Матвієнко.

Водночас, незважаючи на наявність значної кількості теоретичних і методичних напрацювань, проблема формування лексичного навику саме у студентів-правників на основі автентичних професійних текстів залишається недостатньо комплексно опрацьованою. Потребують подальшого уточнення критерії добору автентичних матеріалів юридичного змісту, методика їх поетапного опрацювання, а також система вправ для формування як рецептивної, так і продуктивної лексичної компетентності майбутніх юристів.

Таким чином, виконане дослідження ґрунтується на широкому колі наукових джерел і водночас запо-

внює певні прогалини в наявних напрацюваннях, що зумовлює його актуальність і наукову новизну.

Основний виклад матеріалу статті. Оволодіння студентами певною кількістю слів, стійких словосполучень і шаблонних зворотів, а також навичками їх вживання в різних видах мовленнєвої діяльності є ключем до досягнення мети навчання. Через словниковий запас і професійну лексику мова пов'язується з реальністю, її соціальним усвідомленням.

Під лексичною компетенцією розуміється знання словникового складу мови, включаючи лексичні та граматичні елементи, і здатність використовувати їх у мовленні (Matvienko, 2020:46).

Лексичний навик – це автоматизована дія з добору лексичної одиниці відповідно до мовленнєвого задуму й її поєднання з іншими одиницями з урахуванням комунікативного завдання (Бігич, 2018:250).

Навички поділяються на:

Рецептивні – розпізнавання та розуміння лексичних явищ при аудіюванні чи читанні.

Експресивні – інтуїтивно правильне вживання слів у говорінні та письмі (Ніколаєва, 2013:315).

Необхідне засвоєння лексичного мінімуму, що залежить від цілей, етапу навчання та кількості навчальних годин. Це основа професійної іншомовної комунікативної компетентності.

Професійно орієнтоване навчання мотивує студентів, бо воно пов'язане зі структурою їх майбутньої діяльності (Скляренко, 2011:10).

Труднощі у студентів:

1. Велика кількість нових слів
2. Незрозумілість термінів
3. Проблеми з вибором слів у контексті
4. Труднощі у викладачів:
5. Брак матеріалів і термінів у підручниках
6. Обмежена кількість занять
7. Методичні принципи:
8. Поетапність формування навику
9. Взаємозв'язок лексики, граматики, фонетики
10. Інтеграція усного мовлення з читанням і письмом

Етапи формування навику (за С.Ф. Шатиловим [8]):

1. **Орієнтовно-підготовчий** – семантизація та первинне вживання нових слів.
2. **Стереотипізуючо-ситуативний** – тренування в однотипних мовленнєвих ситуаціях.
3. **Варіативно-ситуативний** – навчання гнучкому комбінуванню лексики в різних контекстах.

Практичне застосування на юридичних спеціальностях

Програма спеціальності 40.03.01 «Юриспруденція» передбачає вивчення дисциплін «Іноземна мова» (1 курс) та «Іноземна мова у сфері юриспруденції» (2 курс), орієнтованих на розвиток мовних і мовленнєвих навичок у професійному спілкуванні.

Професійне мовлення має бути коротким, логічним і термінологічно насиченим.

Робота з автентичними текстами

– Основу становлять автентичні тексти, обрані за критеріями:

– автентичність
– комунікативна цінність
– дидактична доцільність
– відповідність професійній діяльності

Етапи роботи з текстами:

– **До тексту:** ознайомлення з темою, ключовими словами, граматичними конструкціями

– **Текстовий:** вправи на розуміння, переклад, робота з термінами

– **Післятекстовий:** висловлення думки, переказ, ролева гра

Формування лексики в усному мовленні

Говоріння – основна форма спілкування. Використовуються такі завдання:

– Усні відповіді
– Міні-презентації
– Діалоги на тему (наприклад, імпровізація з журналістом)
– Словникові вправи з юридичною лексикою

Розвиток письма

Письмо залишається складним видом діяльності. Вправи типу:

– Написання тез на юридичну тему
– Пояснення понять
– Опис галузей права

Дослідницькі та пошукові методи

Самостійна робота студентів з лексикою:

– Аналіз і добір термінів
– Підготовка презентацій і доповідей
– Порівняння визначень

Ці методи підвищують мотивацію, відповідальність і мовленнєву культуру студентів.

Висновки. Формування лексичних навичок у студентів-юристів є важливим компонентом іншомовної професійної підготовки та становить основу ефективної комунікації в юридичному середовищі. Науково обґрунтований добір автентичного матеріалу, що відображає реалії фахового дискурсу, забезпечує природність мовного середовища та сприяє засвоєнню актуальної юридичної термінології, сталих словосполучень і мовленнєвих моделей.

Ефективність формування лексичних навичок значною мірою залежить від цілеспрямованої розробки системи вправ, яка охоплює як рецептивні,

так і продуктивні види мовленнєвої діяльності. Використання вправ різного рівня складності – від етапу первинного ознайомлення з лексичними одиницями до їх автоматизованого застосування у професійно орієнтованих ситуаціях – створює умови для поетапного й усвідомленого оволодіння лексикою.

Етапність навчання забезпечує логічну послідовність формування навичок та враховує закономірності мовленнєвого розвитку студентів. Застосування автентичних текстів у поєднанні з комунікативно спрямованими методами навчання сприяє формуванню вмінь інтерпретувати юридичну інформацію, аналізувати її та висловлювати власні судження іноземною мовою.

Завдяки комплексному підходу значно підвищується рівень іншомовної комунікативної компетентності студентів-правників, удосконалюється їхня професійна мовна підготовка, а також формується культура професійного спілкування, що є необхідною умовою становлення компетентного фахівця у сфері права. Запропонована методична система дозволяє не лише ефективно засвоювати лексичний матеріал, а й забезпечує інтегроване формування мовленнєвих умінь, що відповідають вимогам сучасної юридичної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності у читанні: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 256 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Ленвіт, 2013. 328 с.
3. Скляренко Н. К. Лексична компетентність як складова іншомовної комунікативної компетентності. Іноземні мови. 2011. № 2. С. 3–12.
4. Nation I. S. P. Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 586 p.
5. Richards J., Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. 319 p.
6. Schmitt N. Vocabulary in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 234 p.
7. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищій школі. Дніпро: УМСФ, 2019. 312 с.
8. Matvienko A. Legal Terminology in ESP Classroom: Methods and Challenges. Journal of Language and Law. 2020. № 12. P. 45–53.
9. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg: Council of Europe, 2018. 260 p.
10. Alekseeva L. Teaching Legal English Vocabulary: Communicative and Cognitive Approaches. Language Teaching Today. 2021. № 7. P. 22–30.

REFERENCES

1. Bigych O. B. (2018) Metodyka formuvannia inshomovnoi kompetentnosti u chytanni [Methods of forming foreign language reading competence]. Kyiv: VPTs “Kyivskyi universytet”. 256 p. [in Ukrainian]
2. Nikolaieva S. Yu. (2013) Metodyka navchannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh [Methods of teaching foreign languages in secondary educational institutions]. Kyiv: Lenvit. 328 p. [in Ukrainian]
3. Skliarenko N. K. (2011) Leksychna kompetentnist yak skladova inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti [Lexical competence as a component of foreign-language communicative competence]. Inozemni movy. № 2. pp. 3–12. [in Ukrainian]
4. Nation I. S. P. (2013) Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge: Cambridge University Press. 586 p.
5. Richards J. & Rodgers T. (2014) Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press. 319 p.
6. Schmitt N. (2010) Vocabulary in Language Teaching. Cambridge University Press. 234 p.
7. Tarnopolskyi O. B. (2019) Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoi diialnosti u vyshchii shkoli [Methods of teaching foreign-language speech activity in higher education]. Dnipro: UMSF. 312 p. [in Ukrainian]
8. Matvienko A. (2020) Legal Terminology in ESP Classroom: Methods and Challenges. Journal of Language and Law. № 12. pp. 45–53.
9. Council of Europe (2018) Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg: Council of Europe. 260 p.
10. Alekseeva L. (2021) Teaching Legal English Vocabulary: Communicative and Cognitive Approaches. Language Teaching Today. № 7. pp. 22–30.

Дата першого надходження статті до видання: 07.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)